



Projekt „Piibel kontekstis“

Urmas Nõmmik

Tartu Ülikooli Vana Testamendi ja semitistika professor

Projekt „Piibel kontekstis“

Osa suuremast ettevõtmisest „Piibel 2039“, mille tegevussuunad on:

- **kogu Piibli tõlge** laiemaks kasutamiseks (piiblitõlke komisjon, EKN, EPS, lehekülg piibel.net);
- **akadeemilised tõlked** (TÜ, lehekülg „Piibel kontekstis“), s.h ka Septuaginta raamatute tõlked, kommentaaridega väljaanded raamatutena (TÜ Kirjastus);
- **funktsionaalsed paralleeltõlked** suuliseks kasutamiseks erinevates kirikutes (koostöös kirikutega, nt perikoobid, liturgilised tekstid, psalmid kreeka keelest jne);
- **Eesti piiblitõlke ajalugu** uuesti ja lisaks keeleloole ka kiriku- ja mõtteloolisest vaatevinklist.

Mitu tõlget

Mis vahe on erinevatel tõlgetel?

- akadeemiline tõlge on **huvitav** (eksperimentaalsed, vormitundlikumad, sõna-sõnalised jne),
- laiemalt kasutatav Piibel on hästi **loetav**,
- funktsionaalne paralleeltõlge on **öeldav**.

Piiblitõlke töörühm (tõlkijad)

Kristin Klaus (VT, LXX),
Triin Leesmann (UT),
Ergo Naab (UT, apokrüüfid jm),
Urmas Nõmmik (VT),
Timoteos Pilli (UT),
Agne Pilvisto (VT, Vulgata),
Anu Põldsam (VT),
Rahel Toomik (UT),
Sander Tulk (VT).

Piiblitõlke tööühm (nõuandjad)

Tarmo Toom (tõlgenduslugu, hermeneutika),
Priit Rohtmets (tõlkelugu),
Randar Tasmuth (hermeneutika, keel),
Ain Riistan (hermeneutika, keel),
Külli Prillop (keel, keelelugu).

Piibel kontekstis

Projekti eesmärgiks on tuua eesti lugejani Piibli raamatute ning nendega kõige lähemalt seotud kirjanduse (apokrüüfid, pseudepigraafid, Qumrani kirjutised jne) tekstikriitilisi uus- ja esmatõlkeid ning pakkuda nende juurde nüüdisaegset teaduslikku kommentaari.

Piibel kontekstis

Projekti on toetanud:

Tartu Ülikool (kirjastamistoetus)

Tartu Ülikooli usuteaduskond (töötajad ja üliõpilased)

Eesti Teadusagentuuri projektid:

- „Religioossete gruppide formaalsed ja teoloogilised markerid hilises Vana Testamendi ja lähedases kirjanduses“ (ETF9279, 2012-2015)
- „Piibli Iobi raamatu tekkelugu nn Iobi kirjanduse taustal“ (PRG938, 2020-2024)

Piibel kontekstis

Projekti väljundid

- raamatusari – kommenteeritud tõlked
- veebileht – tõlgete tööversioonid

Raamatusari „Piibel kontekstis“

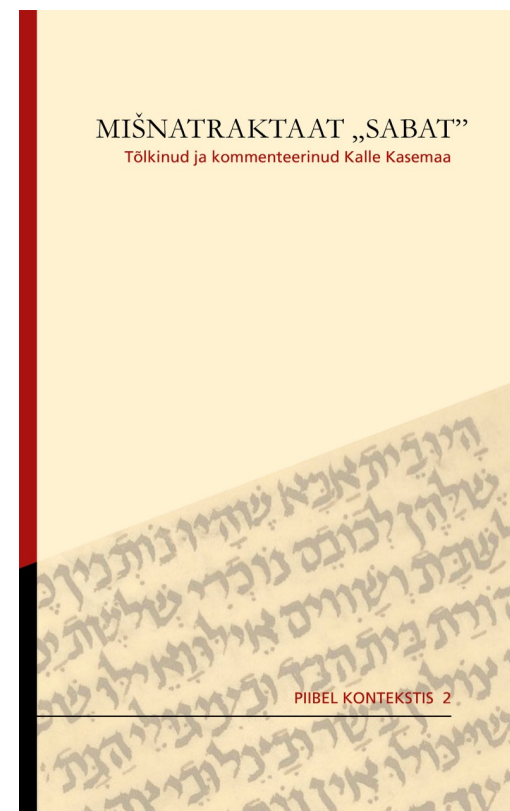
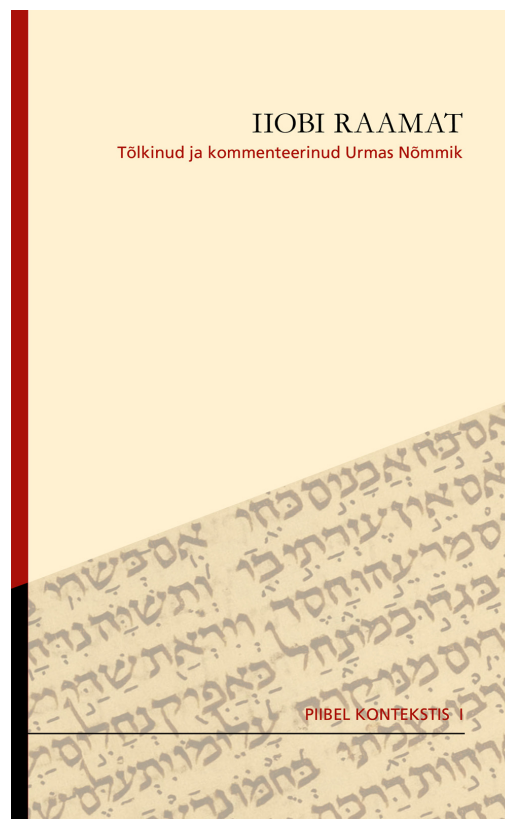
Iiob (2013, Urmas Nõmmik)

Mišnatraktaat „Sabat“ (2015,
Kalle Kasemaa)

*Iiobi testament ja Aabrahami
testament* (2025, Ergo Naab)

Surnumere tekstid 1 (2026,
Kristiina Kärbo, U. Nõmmik,
Kalle Rebane)

- Damaskuse kiri,
- Ps 37 pešer,
- Ps 151, 154, 155,
- Barahí nafší psalmid.



usuteaduskond

Veebileht
„Piibel kontekstis“

[https://usuteaduskond.
ut.ee/et/sisu/piibel-
kontekstis](https://usuteaduskond.ut.ee/et/sisu/piibel-kontekstis)

[Esileht](#) » [Teadustegevus](#) » [Lähis-Ida usundilugu ja Piibel](#)

20.10.2022

TEADUS

Projekt „Piibel kontekstis“

„Piibel kontekstis“ on koostöös [Tartu Ülikooli Kirjastusega](#) valmiv raamatusari, mille eesmärgiks on tuua eesti lugejani Piibli raamatute ning nendega kõige lähemalt seotud kirjanduse (apokrüüfid, pseudepigraafid, Qumrani kirjutised jne) tekstikriitilisi uus- ja esmatõlkeid ning pakkuda nende juurde nüüdisaegset teaduslikult aluselt lähtuvat kommentaari.

Osa tõlkeid valmis aastatel 2020–2024 koostöös rühmagrandiga „[Piibli liobi raamatu tekkelugu nn liobi kirjanduse taustal](#)“ (PRG938,

Veebileht „Piibel kontekstis“

Valitud peatükke: Genesis, Psalmid, Hoosea, Habakuk
Ijob

3. Esra

Apokrüüfsed psalmid + barahí nafší psalmid

Psalmi 37 pešer

Damaskuse dokument

Ijobi testament

Aabrahami testament

Mišnatraktaat „Sabat“

Didahhe

Kiri galaatlastele

Mida praegu teeme?

Genesis

Jesaja

Joona

Psalmid

Õpetussõnad

Ester

3. Makabite raamat

Põhimõtteid

Lähtetekstid: tekstikriitilised editsioonid.

Heebrea Piibli lähtetekst: eklektiline tekst rabiinliku Piibli + *Leningradensis*'e ja Aleppo koodeksi põhjal.

- NB! heebrea teksti tuleb kohati parandada.

Tekstikriitika: tõlkes märgitakse ülakomade ja nurksulgudega muudatused olulisima käsikirja suhtes, nt *Leningradensis*'e suhtes.

Põhimõtteid

Vorm: teksti liigendatakse lähtuvalt olulisimast käsikirjast, aga lugeja huvides lisatakse vahepealkirju.

Luule vorm: tekst kujundatakse värsirea, värsi- ja stroofihaaval.

Stiil: sõnasõnalisem ja lähemal lähtetekstile.

- NB! Algteksti stiilierinevusi püütakse rõhutada.
- Eksperimenteerimine sihtkeeles on lubatud.

Pärisnimed: heebrea- või kreekapäraseid, heebrea nimede puhul kasutatakse rõhumärke.

- Transkribeerimise põhimõtted: „Heebrea keele transkriptsiooni soovituslikud reeglid eesti keeleruumi jaoks“ (2015, Kokla, Kross, Nõmmik, Põldsam).

liobi teksti Tartu
editsioon

^a7 בצאתי שער^b עלי קרת^{ac} ברחוב אכין^d מושבי

^a8 ראוני נערים ונחבאו וישישים^a קמו עמדו^a

^a9 שרים עצרו במלים וכף^a ישימו לפיהם

^a10 קול נגידים נחבאו^a ולשונם לחכם דבקה^b

^a11 כי און שמעה ותאשרני^a ועין ראתה ותעידני^b

^a12 כי אמלט עני משוע^a ויתום^b ולא עזר לו^c

^a13 (ברכת אבד^b עלי תבא)^a ולב אלמנה ארנן^{cd}

3^{a-a} dbl: S *dhlth 'bd l' l mn ryšy. bmprs šrgħ 'lwy* || ^b opt: T באנהרותיה (← בְּהִלּוֹ) // M בְּהִלּוֹ ||
4^{a-a} opt: S *bywmy ḥsdy* (← חֲרָפָה) // G^{OG} ἐπιβρίθων ὁδοῖς (?) || ^b = Sym περιέφρασεν (←
בסוד); graph corr: M בְּסוֹד ~ G^{OG} ἐπισκοπὴν ἐποιεῖτο S *kd mgn hw'* || 5^{a-a} red: S *wkd ḥsyn'*
ḥdyr hw' l'lymwty || ^{b-b} opt: M שְׂדֵי עֲמָדִי (cf S T) // G^{OG} ὑλώδης λίαν (← שְׂדֵי) || 6^{a-a} > S || ^b
ref: G^{OG} ἐχέοντό || ^c = (par) M^{MS} 223 marg בחמאה G^{OG} βουτύρω V *butyro* T בלואי / בשומנה;
corr: M בְּחִמָּה || ^d ditt (col): M + עֲמָדִי (< 5a) cf G^{OG} || 7^{a-a} = corr; orig?: בצאתי עלי שער קרת

Näide:

Gn 18:1–16

18,1 Siis ilmunud Jhvh talle Mamré terebintide juures. Aga tema, ta istus telgi ukse ees, kui oli päeval palav. **2** Siis tõstnud ta oma silmad ja näinud, et näe, kolm meest seismas ta juures. Kui ta neid nägi, siis jooksnud ta telgi ukse juurest nendega kohtuma ja kummardanud maani. **3** Siis ütelnud ta: „Issand, kui ma vaid sinu silmis armu leiaks, siis ära möödu nüüd oma sulasest! **4** Toodagu nüüd natuke vett, peske oma jalgu ja nõjatuge puu alla! **5** Ma toon toidupala, et kinnitaksite südant, [ja] siis alles minge edasi – kui juba kord olete oma sulasest möödumas!“ Siis nad ütelnud: „Tee nõnda, nagu rääkisid!“ **6** Siis kiirustas Avrahám telki Sará juurde ning ütles: „Võta ruttu kolm seád nisujahu, jahu, sõtku ja tee leibu!“

7 Karja juurde jooksis Avrahám ja võttis ühe vasika, õrna ja ilusa, andis poisi kätte ja see kiirustas seda valmistama. **8** Siis võtnud ta või, piima ja vasika, mille ta oli valmistanud, ja pannud nende ette. Ja ta ise seisis nende juures puu all. Siis söönud nad. **9** Siis küsinud nad temalt: „Kus on su naine Sará?“ Siis ütelnud ta: „Näe, telgis!“ **10** Siis ütelnud (üks): „Ma pöördun kindlasti su juurde tagasi aasta pärast samal ajal, ja näe, su naisel Sarál on (siis) poeg!“

Sará aga kuulas telgi uksele – ta oli ta selja taga. **11** Avrahám ja Sará olid ju vanad, päevi näinud³. Sarál ei olnud enam kuupuhastust nagu naistel. **12** Siis naeris Sará omaette, öeldes: „Nüüd, kui ma kulunud, peaks mul himu olema! Ja (ka) mu isand on vana.“ **13** Siis ütles Jhvh Avrahámile: „Mispärast Sará naeris, öeldes: Kas ma tõesti peaksin sünnitama, sest mina olen ju vana? **14** Kas Jhvh-le on midagi liiga raske? Määratud ajaks tulen su juurde tagasi, aasta pärast samal ajal. Ja Sarál on (siis) poeg.“ **15** Siis salgas Sará, öeldes: „Ma ei naernud.“ Sest ta kartis. Siis ütles Ta ’talle’: „Naersid küll!“

16 Siis tõusnud sealt mehed ja vaatanud alla Sedómi peale. Avrahám läks koos nendega

Näide: Ps 19:1–9

- 1 Laulujuhatajale, mizmór, Davídile.
- I 2 Taevad jutustavad Eli au
ja Tema kätetööd kuulutab laotus;
3 päev päevale peab² kõnet
ja öö ööle annab teada tarkust.
4 – Pole kõnet ega pole sõnu,
mille häält poleks kuulda. –
5 Üle kogu maa väljub nende ‘hää’l,
ilmamaa ääreni nende silbid³.
- II 6 Päikesele on ta püstitanud telgi neis –
ja tema, nagu peig väljub ta oma kambrist,
rõõmus, nagu vägilane jooksmas [oma] rada.
7 Taeva äärel on ta lähtekoht
ja ta pöördepunkt ‘ta’ (teises) ääres,
ja pole varju tema kuumuse eest.
- III 8 Jhvh Toora on täiuslik,
annab tagasi hinge.
Jhvh eeskiri on kindel,
teeb naiivse targaks.
9 Jhvh korraldused on siirad,
teevad rõõmsaks südame.
Jhvh käsk on puhas,
valgustab silmi.

Näide: Hb 1:1–4

- 1 Ennustus, mida nägi prohvet Havakúk.
- I
2 Kui kaua, Jhvh, hüüan appi
ja Sa ei kuule;
kisendan Sinu poole: „Vägivald!“
ja Sa ei päästa?
- 3 Miks lased mul näha häda
ja vaeva Sa vahid,
on häving ja vägivald mu ees
– siis on riid – ning tüli tõuseb?
- 4 Sellepärast on Toora tuim
ja ei pääse võidule õigus² –
et jumalatud piiravad õiget,
sellepärast on õigus väänatud³.

Näide: 3Esr 1:1–6

ESDRAS A

1 (1) Ja Iõsia pidas paasat Jeruusalemmas oma Issandale ja ohverdas paasa(ohvrit) esimese kuu neljateistkümnendal päeval, (2) ta seadis preestreid teenistuskorra järgi, rõivastunuid, Issanda templis. (3) Ja ta ütles leviitidele, Iisraeli templisulastele: „Pühitsege endid Issandale, kui asetate Issanda püha laeka kojas, mille ehitas kuningas Daudi (poeg) Salõmõn. Ei saa see² olema tõstetud teile õlgadele. (4) Ja nüüd teenige Issandat oma Jumalat ja teenige tema rahvast Iisraeli ja valmistage ette perekondade ja oma suguvõsade järgi, vastavalt Iisraeli kuninga Daudi kirjutatule ja tema poja, üleva Salõmõni järgi. (5) Ja seistes templis korra järgi vastavalt oma leviitide perekonna jaotusele oma vendade Iisraeli poegade ees, (6) ohverdage paasa(ohvrit) ja valmistage ohvreid oma vendadele ja pidage paasat vastavalt Issanda korraldusele, mida ta andis Mõysēsele.“

Näide: Psalmi 37 pešer 3:6–13

ja valitsejad [kogu kogukonna üle nagu] laimaja[kaljased] [6] laimaste üle oma kaljude keskel.
[Tühik.]

[7] ^{Ps 37,20b} „Nad haihtuvad nagu suits kõik.“ Seletus: kur[ju]se valitsejate kohta, kes rõhuvad Tema püha rahvast; [8] kes haihtuvad nagu suits, mis kao[b tuul]es.

^{Ps 37,21–22} „Jumalatu võtab laenu ega tasu, [9] ent õige on armuline ja annab; jah, [Tema] õnnistatud pärivad maa ja Tema neetud hävitatakse“. [10] Selle seletus: viletsate kogukonna kohta, ke[lle pärand]osaks saab kogu [*paar sõna pole loetavad*]. [11] Nad pärivad Jisra[’éli] kõrge mäe ja nad on rõõmsad tema pühal [mäe]l; ja tema [poolt neetud] [12] lõigatakse ära. Nemad on le[pingu] julmad, Jisra’éli [ku]rjad, kes lõigatakse ja kaotatakse [13] igaveseks. [*Ülejäänud rida tühi.*]

[14] ^{Ps 37,23–24} „Ilmu[li]t on mehe sammud“. Te kinnitab [tõde] ja te [tõde] on. Talle meele järgi:

Näide: Damaskuse kiri 1:11b–2:1

3. Iisraeli jonnakus ja Õige õpetaja vastase esiletõus 1,11b–2,1

[11b] Ja ta andis teada [12] viimastele sugupõlvedele, mida teeb ta viimases sugupõlves, reeturite seltsis. [13] Nad on teelt põikajad; see on aeg, millest on kirjutatud: „Nad on kui põiklev lehm, [14] nii põiklev on Jisra’él“. Siis tõusis esile Hoopleja, kes piserdas Jisra’élile [15] valevett ja saatis nad teedeta kõrbesse tühjaks tegema Igavest ülevust ja kalduma [16] õigluse radadelt, nihutama piire, millega esiisad olid piiranud oma pärisosa. Seepärast [17] tabasid neid Tema lepingu needused. Ta loovutas nad mõõgale, lepingu kättetasumisega tasus [18] neile; seepärast, et nad otsisid libeकेelt ja valisid pettuse, otsisid (seadusest) [19] rebendeid ja valisid kauni kaela, mõistsid õigeks väära ja hukka õige, [20] panid lepingu enda teenistusse ja rikkusid määrust. Nad ründasid õiget hinge, ja kõiki, kes kõndisid [21] täiuses, nende hing jälestas. Nad vaenasid neid mõõgaga ja kriiskasid rõõmust rahva riiuasja pärast. Siis süttis Jumala [2,1] viha nende seltsi vastu hävitama kõiki neid ja nende roojaseid tegusid oma palge eest. [Tühik.]

Näide: Aabrahami testament 1:1–6

1 (1) Elas Abraam oma elu mõõtu üheksasada üheksakümmend viis aastat, elades kõik oma elu aastad rahus ja leebuses ja õiguses, olles kõigiti külalislahke õige. (2) Sest püstitanud oma elupaiga/telgi Mambrē tammiku ristteel², võttis vastu kõiki: rikkaid ja vaeseid, kuningaid ja valitsejaid, küürakaid ja halvatuid, sõpru ja võõraid, naabreid ja läbirändajaid, [kõiki] võrdselt kostitas jumalakartlik ja ülipüha³ ja õige ja külalislahke Abraam. (3) Saabus aga ka tema jaoks kõigile ühine ja vältimatu surma kibe karikas ja ettenägematu elu lõpp. (4) Seetõttu kutsus käskija Jumal oma peaingel Michaēli öeldes talle: „Mine alla, väepealik Michaēl, Abraami juurde ja teavita teda surmast, selleks et ta annaks korralduse oma asjade kohta. (5) Sest ma õnnistasin teda otsekui taeva tähti ja otsekui liiva mere kaldal; ja ta on rohkete asjade ja rohke elu külluses, ja ta on väga rikas, üle kõige aga õige kõiges helduses, külalislahke ja armastav kuni oma elu lõpuni. (6) Sina aga, peaingel Michaēl, mine minu armastatud sõbra Abraami juurde, teata talle tema surma kohta ja veena teda: „Selsinasel ajal alustad sa väljumist sellest tühisest maailmast ja alustad lahkumist ihust ja sa saabud oma Valitseja juurde õigete seas.““

Näide: mišnatraktaat “Sabat” I:1

Kandmise keeld

I,1 (Kandamiga) väljaminek sabbatil on kahte moodi, millest neli on seespoole (jaoks), ja kahte moodi, millest neli on väljaspoole (jaoks).

Kuidas? a) (Kui) vaene seisab väljas ja maja peremees sees (ja kui) vaene sirutab käe sisse ja paneb (midagi) majaperemehe kätte või võtab sellest (midagi) ja viib välja, on vaene süüdlane ja peremees süütu.

b) (Kui) peremees sirutab käe väljapoole ja paneb (midagi) vaese kätte või võtab sellest (midagi) ja toob sisse, on peremees süüdlane ja vaene süütu.

c) (Kui) vaene sirutab käe sissepoole ja peremees võtab sellest (midagi) või paneb sellesse (midagi) ja (vaene) viib välja, on mõlemad süütu.

d) (Kui) peremees sirutab käe väljapoole ja vaene võtab sellest (midagi) või paneb sellesse (midagi) ja (peremees) toob sisse, on mõlemad süütu.